

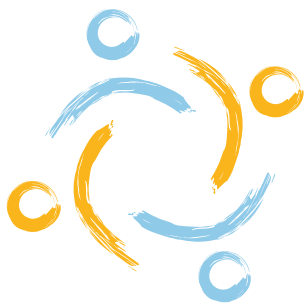

Programma Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming

Derde voortgangsrapportage

November 2023

Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming

Gezinsgericht - Rechtsbeschermend en Transparant - Eenvoudig - Lerend

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Managementsamenvatting	5
Algemeen beeld	5
Actielijn 1: Beproeven, verbreden en versterken op lokaal, regionaal en landelijk niveau	5
Actielijn 2: Ontwikkelen kaders en instrumenten voor integraal systeem- en mensgericht werken	6
Actielijn 3: Inrichting regionale veiligheidsteams	6
Actielijn 4: Ontwikkelen passende juridische kaders	6
Overkoepelende projecten en activiteiten	6
Governance	6
1. Actielijn 1: Beproeven, verbreden en versterken op lokaal, regionaal en landelijk niveau	7
Proeftuinen: stand van zaken	7
Monitoring	7
Verbreden naar de regio's	9
Ontwikkelopgave lokale teams	9
Volwassenenproblematiek	9
Blijvend lerende omgeving in de regio	9
2. Actielijn 2: Ontwikkelen kaders en instrumenten voor integraal systeem- en mensgericht werken	10
Doelgroep 0-100	10
Handelingskader	10
Informatievoorziening	10
3. Actielijn 3: Inrichten regionale veiligheidsteams	12
Uitwerken varianten regionale veiligheidsteams	12
4. Actielijn 4: Ontwikkelen passende juridische kaders	13
Toepassen, verruimen en vernieuwen wet- en regelgeving	13
Rechtsbescherming en rechtspositie kinderen, gezinnen en huishoudens	13
Juridische systeemgerichte interventies	13
5. Overkoepelende projecten	15
Kennis- en leerinfrastructuur	15
Communicatie	15
6. Governance	16
Programmaplan	16
Partnerbetrokkenheid	16
Ervaringsdeskundigheid	16

Inleiding

In opdracht van de ministeries van Justitie en Veiligheid (JenV) en Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) concretiseert, regisseert en stimuleert het programma Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming – in samenhang met andere programma's – de uitwerking van het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming (hierna: Toekomstscenario) dat op 30 maart 2021 aan de Tweede Kamer is aangeboden.¹ Ieder half jaar rapporteert het programma over de voortgang aan de opdrachtgevers en wordt de Tweede Kamer geïnformeerd. Voor u ligt de derde voortgangsrapportage.

¹ [Toekomstscenario Kind- en gezinsbescherming.](#)

Managementsamenvatting

Algemeen beeld

Het in juli jl. vastgestelde programmaplan Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming 2023-2026 heeft als doel om een brede gezins- en systeemgerichte werkwijze en een slim en effectief stelsel van kind- en gezinsbescherming te hebben geconcretiseerd en waar mogelijk gerealiseerd in 2026. Het programma zit vol in de uitvoeringsfase.

De monitoring van de proeftuinen levert inmiddels resultaten op over een grotere groep gezinnen en huishoudens. Uit de monitor blijkt dat bij de 513 ondersteunde gezinnen en huishoudens in ongeveer 5% van de situaties een gedwongen maatregel² is ingezet. In de overige 95% zijn er zorgen over veiligheid, maar wordt een andere oplossing gevonden: integraal helpen door welzijns-, zorg- en veiligheidspartijen. Dit terwijl de professionals in de proeftuinen aangeven dat zij in het huidige systeem eerder op een gedwongen maatregel waren teruggevallen. Het beeld dat er veel minder gedwongen maatregelen worden ingezet door integraal systeem- en mensgericht werken, zet door. De resultaten zijn hoopvol voor de kinderen, gezinnen en huishoudens waar we het voor doen. De beweging is onomkeerbaar. Daarover zijn de bestuurlijk opdrachtgevers en partners³ het eens.

Er zijn nog wel stappen te zetten. Van de professionals in de proeftuinen wordt veel gevraagd: het ontwikkelen van nieuw vakmanschap en andere organisatie-overstijgende werkwijzen en het loslaten van vertrouwde zekerheden. Voor een aantal professionals is dit te intensief en te belastend. Daarnaast zijn betrokken bestuurders van de uitvoeringsorganisaties in de veiligheidsketen verdeeld over de duiding van de resultaten uit de proeftuinen, wat dit zegt over de huidige werkwijze in de eigen organisaties en hoe de werkwijze uit de proeftuinen moet worden verbreed.

Mede om deze reden wordt vanuit het programma een kennis- en leerinfrastructuur opgestart waarin de maatschappelijke effecten op de gezinnen en huishoudens van de

andere werkwijze worden vergeleken met die van de reguliere werkwijze. Bestaande onderzoeken worden hierin betrokken. In de bestuurlijke gesprekken met partners moeten de maatschappelijke effecten het leidende baken zijn op de in te zetten brede verandering en daarbij boven overtuigingen en organisatiebelangen uitstijgen.

Het programma blijft inzetten op de vastgestelde strategie: het samenspel tussen de aanpassing van de huidige werkwijze naar integraal systeem- en mensgericht werken, een cultuurverandering in de wijze waarop gezinnen en huishoudens worden ondersteund en de benodigde structuurwijziging. Hierna is de voortgang per actielijn samengevat.

De resultaten zijn hoopvol voor de kinderen, gezinnen en huishoudens waar we het voor doen. De beweging is onomkeerbaar.

Actielijn 1: Beproeven, verbreden en versterken op lokaal, regionaal en landelijk niveau

- De 11 proeftuinen zijn vanuit het programma ondersteund en gefaciliteerd.
- De eerste stappen zijn gezet naar een monitor die de maatschappelijke effecten van de andere werkwijze in beeld moet brengen.
- Het meerjarenplan Beproeven en verbreden in de praktijk is opgeleverd. Hierin is opgenomen hoe het programma stapsgewijs de overgang maakt van beproeven en ontwikkelen in 11 proeftuinen, naar beproeven en ontwikkelen in alle regio's.⁴
- Het projectplan Ontwikkelopgave lokale teams is

² Dit betreft ondertoezichtstellingen, gezagsbeëindigende maatregelen, huis- en contactverboden en reclasseringsmaatregelen.

³ Het gaat hier om de Associatie Wijkteams, Raad voor de Kinderbescherming, Landelijk Netwerk Veilig Thuis en de Gecertificeerde Instellingen.

⁴ Tweede voortgangsrapportage Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming, p. 9.

opgeleverd. Binnen dit project wordt gewerkt aan een werkpakket Veiligheid voor lokale teams. Deze kan door gemeenten en uitvoeringsorganisaties gebruikt worden bij de (door)ontwikkeling van hun lokale team(s).

- Naar aanleiding van een brede startsessie met tal van professionals en organisaties wordt een ontwikkelaanpak volwassenenproblematiek uitgewerkt met de Nederlandse GGZ en proeftuinen.
- Het programma wil in de periode 2024-2025 in een aantal regio's beproeven hoe een blijvend lerende omgeving in en met de praktijk werkt. Hiervoor zijn voorbereidingen getroffen.

Actielijn 2: Ontwikkelen kaders en instrumenten voor integraal systeem- en mensgericht werken

- Om de doelgroep 0-100 nader te concretiseren en analyseren, voert het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) een onderzoek uit. Begin oktober jl. zijn de eerste onderzoeksresultaten opgeleverd.
- Er wordt gewerkt aan de contouren van een Handelingskader voor professionals dat bestaande (onderzoeks)methodieken, protocollen, handelingskaders, etc. (zoveel mogelijk) moet vervangen.
- Een update van de Leidraad Werken aan Veiligheid - leidraad voor gemeenten voor de opdrachtverstrekking aan lokale teams, is opgeleverd en vastgesteld.
- Een koersdocument voor de informatievoorziening voor cliënt, professional en de verschillende betrokken organisaties, is bijna gereed.

Actielijn 3: Inrichting regionale veiligheidsteams

- Er zijn verschillende varianten denkbaar voor het in te richten regionale veiligheidsteam (RVT). Hiervoor zijn meerdere denkrichtingen uitgewerkt. Ook is een opdracht in de markt gezet voor onder meer het uitwerken van vijf RVT-varianten en het opstellen van een afwegingskader op basis waarvan een voorkeursvariant kan worden bepaald.
- In januari 2024 wordt het advies van de Adviescommissie Rechtsbescherming en Rechtsstatelijkheid verwacht. Dit advies wordt betrokken bij het te nemen besluit over een voorkeursvariant in de tweede helft van 2024.

Actielijn 4: Ontwikkelen passende juridische kaders

- Het programma heeft een opdracht uitgezet om te onderzoeken of er binnen de huidige wet- en regelgeving een tijdelijke juridische entiteit kan worden gecreëerd voor de proeftuinen.
- Ter ondersteuning van proeftuinen is gewerkt aan een Handreiking Toestemming van ouders en kinderen voor de proeftuinen en een Analyse Klachtenafhandeling voor proeftuinen. Beide documenten worden eind 2023

opgeleverd. Een Handreiking Bestaande en juridische systeemgerichte interventies is in ontwikkeling.

- Er is een projectplan in de maak voor goede borging van de rechtsbescherming in het Toekomstscenario. Ook wordt gewerkt aan een projectplan waarin wordt opgenomen hoe het programma een paradigmashift op systeemgerichte juridische interventies wil realiseren.

Overkoepelende projecten en activiteiten

- Het Athena Instituut van de Vrije Universiteit (VU) heeft de opdracht gekregen om kwartier te maken voor de op te zetten kennis- en leerinfrastructuur. Bedoeling is dat deze kennis- en leerinfrastructuur bestaande kennis bij elkaar brengt en de juiste nieuwe kennis ontwikkelt, zodat het programma en de praktijk worden ondersteund en (bestuurlijke) besluitvorming kan worden voorbereid.
- Om communicatie effectiever in te zetten, wordt op dit moment gewerkt aan een nieuwe communicatiestrategie.

Governance

- Het programmaplan 2023-2026 is op 12 juli jl. bestuurlijk vastgesteld. Dit plan vormt de basis voor de inzet vanuit het programma de komende jaren.
- De partnerbetrokkenheid bij het programma wordt geïntensiveerd door actieve participatie in de uitvoering van de verschillende projecten (co-creatie).
- De ervaringsdeskundigen van het programma geven gevraagd en ongevraagd advies en dragen bij aan de communicatie van het programma. Het plan van aanpak is gereed voor de opbouw van een community van ervaringsdeskundigen.

1. Actielijn 1: Beproeven, verbreden en versterken op lokaal, regionaal en landelijk niveau

Proeftuinen: stand van zaken

In de 11 proeftuinen van het programma wordt integraal systeem- en mensgericht werken intensief beproefd. Professionals, beleidsmedewerkers, projectleiders, managers en bestuurders zetten zich in om een andere manier van werken toe te passen, hiervan te leren en weer aan te passen. Het programma heeft diverse koers- en voortgangsgesprekken gevoerd met de proeftuinen en werkbezoeken georganiseerd met de bestuurlijk opdrachtgevers, om proeftuinen te ondersteunen en - in aanvulling op de monitoring van de proeftuinen (zie hierna) - een beeld te krijgen van waar proeftuinen staan en welke lessen hieruit getrokken kunnen worden. Hierover is gerapporteerd in de tweede voortgangsrapportage.⁵ Deze informatie is nog up-to-date. In aanvulling daarop kan het volgende worden gemeld.

Proeftuinen gaan in 2024 door om mogelijk werkzame elementen (bouwstenen) van integraal systeem- en mensgericht werken te beproeven. De ervaringen zijn divers. We zien veel enthousiasme: een groot deel van de professionals wil niet meer terug naar de oude manier van werken omdat zij de nieuwe werkwijze als prettiger ervaren en positieve effecten zien op de ondersteunde gezinnen en huishoudens. Een deel van de proeftuinen die al langer aan het beproeven zijn, hebben de wens om van de beproefde werkwijze een reguliere werkwijze te maken in (een deel van) de specifieke gemeente of regio. De tweede tranche proeftuinen is bijna een jaar na de start in januari 2023 over het algemeen tevreden over waar ze staat. Er is enthousiasme onder

betrokken professionals over de ruimte die er is 'om te doen wat goed en nodig is'. Tevens voelen lokale teamprofessionals zich gesteund in hun rol en zijn gezinnen in de monitoring-gesprekken vooral positief.

De omslag naar integraal systeem- en mensgericht werken gaat echter niet vanzelf. Dit komt omdat de andere werkwijze nog onvoldoende wordt ondersteund door de huidige wet- en regelgeving en organisatiekaders. Daarom is de nieuwe manier van werken nu nog suboptimaal, lastig vol te houden en lastig te financieren (denk onder meer aan frictiekosten). Voor met name de tweede tranche proeftuinen is het lastig geweest om voldoende professionals aan te trekken, mede vanwege de arbeidsmarktproblematiek in de gehele sector. Daar komt bij dat het werk binnen de proeftuin voor een aantal professionals als te intensief en te belastend wordt ervaren. Ook zijn betrokken bestuurders van de uitvoeringsorganisaties in de veiligheidsketen verdeeld over de wijze waarop de andere werkwijze moet worden verbreed. Hun zienswijzen variëren van beter samenwerken binnen het huidige systeem vanuit een andere gedeelde visie, tot het komen van één wet rondom kindermishandeling en huiselijk geweld en het ombouwen naar een nieuwe gezamenlijke organisatie.

Monitoring

Om te kunnen bepalen of het integraal systeem- en mensgericht werken binnen de proeftuinen de gewenste effecten heeft op gezinnen en huishoudens, monitort het programma sinds 1 januari 2023 de ontwikkelingen in de

⁵ Monitoring van de proeftuinen valt onder actielijn 2 van het programma. Voor de leesbaarheid van deze rapportage zijn de monitoringsresultaten bij actielijn 1 ondergebracht.

proeftuinen.⁶ De monitoring vindt per kwartaal plaats. Onlangs is een monitoringstool opgeleverd die het aanleveren van data door proeftuinen moet vergemakkelijken. Steeds meer proeftuinen gaan werken met de tool. Waar dit nog niet het geval is, is het programmteam met proeftuinen in gesprek over wat hiervoor nodig is. Het programma voert inmiddels ook gesprekken met andere regio's⁷ (niet zijnde proeftuin) om een breed beeld te krijgen van de regionale ontwikkelingen. De uitkomsten hiervan worden betrokken bij de vierde voortgangsrapportage die in mei 2024 verschijnt.

Resultaten tot en met Q3

Op basis van monitoringinformatie die proeftuinen hebben aangeleverd tot en met het derde kwartaal van 2023, blijkt het volgende:

- Binnen 10 van de 11 proeftuinen worden daadwerkelijk gezinnen en/of huishoudens ondersteund⁸;
- Op peildatum 30 september 2023 zijn binnen deze proeftuinen sinds 1 januari 2023 in totaal 513 gezinnen en/of huishoudens geholpen (peildatum 31 maart 2023: 273);
- Bij 156 gezinnen en/of huishoudens is de betrokkenheid van de proeftuin inmiddels gestopt. De reden hiervoor is onbekend. Bij de overige gezinnen is nog sprake van betrokkenheid (consultatie of actieve betrokkenheid);
- Binnen de 513 gezinnen en/of huishoudens is op peildatum 30 september 2023 in totaal 27 keer een gedwongen maatregel ingezet.
 - Het gaat om 10x een ondertoezichtstelling, 1x een gezagsbeëindigende maatregel, 9x een huisverbod, 2x een contactverbod en 5x een reclasseringsmaatregel. De inzet van gedwongen maatregelen afgezet tegen het aantal ondersteunde gezinnen, verschilt sterk per proeftuin.
 - De inzet van gedwongen maatregelen betreft ongeveer 5% van de gezinnen. Op peildatum 31 maart 2023 betrof dit 11 van de 273 gezinnen en/of huishoudens, dus zo'n 4%.
 - In de overige 95% zijn er zorgen over veiligheid, maar wordt een andere oplossing gevonden: integraal helpen door welzijns-, zorg- en veiligheidspartijen.

Het beeld dat er door de andere werkwijze veel minder gezinnen en/of huishoudens door middel van de diverse gedwongen maatregelen geholpen kunnen worden, zet dus door. Het aantal gedwongen maatregelen in de proeftuinen

blijft laag. Om deze resultaten te kunnen afzetten tegen de reguliere werkwijze en conclusies te kunnen trekken over de effecten van integraal systeem- en mensgericht werken op gezinnen en huishoudens, is uitbreiding van de monitor nodig.

Uitbouwen naar een monitor op effecten

In samenwerking met het Athena Instituut en het Instituut voor Publieke Waarden (IPW) zijn de eerste stappen gezet om vanuit de beoogde kennis- en leerinfrastructuur (zie hoofdstuk 5) een monitor op te zetten waarin het maatschappelijke effect op de veiligheid in de gezinnen en huishoudens wordt gemeten. Zo heeft IPW de opdracht gekregen om een advies op te stellen voor het verbeteren van de (data)kwaliteit van de monitoring. Het advies wordt begin 2024 opgeleverd. Op basis daarvan wordt bezien hoe de monitoring wordt doorontwikkeld.

Om op korte termijn al meer te kunnen zeggen over maatschappelijke effecten voert het Verwey-Jonker Instituut, samen met de Erasmus School of Social and Behavioural Science en de Hoge School Rotterdam, een tweeledig onderzoeksprogramma uit. Het betreft:

- **Actieonderzoek:** onderzoek naar hoe gezamenlijke integrale verklarende probleemanalyse binnen de proeftuinen tot stand komt en welke vorm van integrale systeem- en mensgerichte werkwijze gerealiseerd wordt. Verwey-Jonker is gestart in Gelderland-Zuid, Hart van Brabant, Amsterdam-Amstelland, Utrecht en Foodvalley.
- **Cohortstudie:** onderzocht wordt of er binnen de gezinnen die worden gevolgd sprake is van een toegenomen mate van veiligheid, betere (opvoedings)omstandigheden en daarmee of de aanpak bijdraagt aan het verbeteren van het welzijn van de partners, ouders en kinderen. Deze cohortstudie is onderdeel van de leerstoel van de Erasmus Universiteit Rotterdam waarbinnen onder meer het ministerie van JenV, VNG, Jeugdzorg Nederland, Raad voor de Kinderbescherming en Leger des Heils samenwerken. De cohortstudie volgt op andere cohortstudies van het Verwey-Jonker Instituut ten aanzien van de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling en jeugdbescherming en start in 2024 met een looptijd van 2 jaar.

⁶ Binnen 1 proeftuin worden nog geen gezinnen of huishoudens ondersteund.

⁷ De opdrachtgevers VWS, J&V en VNG gaan uit van 42 (jeugd)regio's die vanuit het programma worden ondersteund. In die 42 regio's zijn samenwerkingsverbanden ontstaan. In de praktijk zijn er 32 regiocontactpersonen voor het Toekomstscenario.

⁸ Er kunnen binnen een gezin meerdere maatregelen tegelijk spelen. Hierover zijn geen data beschikbaar. Dit percentage kan dus licht afwijken.

Verbreden naar de regio's

Het meerjarenplan Beproeven en verbreden in de praktijk is in november jl. opgeleverd. In het plan is beschreven hoe stapsgewijs de overgang wordt gemaakt van beproeven en ontwikkelen in 11 proeftuinen, naar beproeven en ontwikkelen in alle regio's in het land. Het doel van het meerjarenplan is dat eind 2026 bepaalde (voorbereidende) onderdelen van 'integraal systeem- en mensgericht werken' actief en breed in de praktijk zijn beproefd. Om dit te bereiken, zet het programma vanaf 2024 in op verdieping van vraagstukken op (mogelijk) werkzame elementen van het Toekomstscenario, ook wel bouwstenen genoemd. In 2024 vindt financiering van proeftuinen al gedeeltelijk plaats aan de hand van de inzet op deze bouwstenen. Het ontwikkelen, evalueren en verspreiden van bouwstenen gebeurt in ontwikkelgroepen onder regie van het landelijke programmteam. Geschikt gebleken (beproefde) antwoorden op complexe vraagstukken worden teruggebracht in de praktijk, waarmee een continue 'loop' wordt gecreëerd. Proeftuinen fungeren hierbij als 'change agent'. Voor het bereiken van voornoemde doelstelling is het programma mede afhankelijk van de voortgang die wordt geboekt vanuit de Hervormingsagenda Jeugd ten aanzien van het versterken van de lokale teams.

Ontwikkelopgave lokale teams

Voor kinderen en volwassenen in een onveilige thuissituatie is het lokale team vaak het vaste aanspreekpunt dat (intensieve) ondersteuning biedt in het vrijwillige kader. Alle lokale teams moeten daarom in staat zijn om integraal systeem- en mensgericht te werken aan veiligheid in de thuissituatie. Echter, niet alle lokale teams zijn op dit vlak sterk genoeg. In november jl. is het projectplan Ontwikkelopgave lokale teams opgeleverd. Er wordt gewerkt aan een werkpakket Veiligheid voor lokale teams bestaande uit het Handelingskader (zie actielijn 2) en een ondersteuningspakket voor regio's. Deze kunnen door opdrachtgevers (gemeenten) en opdrachtnemers (uitvoeringsorganisaties) gebruikt worden bij de (door)ontwikkeling van hun lokale team(s). Omdat vanuit de Hervormingsagenda Jeugd wordt toegewerkt naar sterke lokale teams, is een stevige samenwerking opgezet om de weg hiernaartoe op proces, inhoud en uitvoering te stroomlijnen en elkaar te versterken. Bedoeling is dat alle lokale teams (gericht op jeugd dan wel gericht op 0-100) worden versterkt op het gebied van veiligheid.

Volwassenenproblematiek

Om te komen tot domeinoverstijgende samenwerking tussen onder meer de jeugdzorg, volwassenen-GGZ (inclusief verslavingszorg), justitiële partners en professionals in lokale teams en regionale veiligheidsteams, werkt het programma aan een ontwikkelaanpak volwassenenproblematiek die de

proeftuinen moet ondersteunen in hun activiteiten. In september jl. is een brede startsessie georganiseerd met tal van partijen en professionals om op te halen wat nodig is om van integraal systeem- en mensgericht werken 'het nieuwe normaal' te maken. Er zijn verschillende knelpunten opgehaald op het vlak van het stelsel en in het vakmanschap en de cultuur van samenwerking. Programmteam, opdrachtgevers en de Nederlandse GGZ gaan hiermee gezamenlijk aan de slag. Bestaanszekerheid is, naast GGZ-problematiek, vaak ook een issue voor gezinnen en huishoudens die worstelen met onveiligheid. Daarom start IPW op korte termijn met een actieonderzoek dat proeftuinen en gemeenten helpt om te komen tot integrale ondersteuning voor deze gezinnen en huishoudens. Hierbij worden proeftuinen betrokken. Proeftuinen ondersteunen ook projecten van ZonMw over de samenwerking tussen volwassenen-GGZ en jeugdhulp.

Blijvend lerende omgeving in de regio

De afgelopen periode heeft het programmteam met partners, proeftuinen en kennisinstututen gesproken over wat er volgens hen nodig is om de beweging naar het integraal systeem- en mensgericht werken te ondersteunen. Uit deze gesprekken blijkt dat er onvoldoende meerwaarde wordt gezien in een landelijke leerlijn cultuurverandering, maar dat er een gezamenlijke behoefte bestaat aan een blijvend lerende omgeving in de regio op alle niveaus (professional, manager, bestuurder), ingebed in het reguliere werkproces. Het programma wil in de periode 2024-2025 in een aantal regio's beproeven hoe een blijvend lerende omgeving in en met de praktijk werkt. Ondertussen wordt er gewerkt aan een inspiratiedocument over integraal systeem- en mensgericht werken. Dit inspiratiedocument is bedoeld om op eenduidige en aansprekende wijze professionals, managers en bestuurders te informeren en inspireren over vakmanschap en wordt opgebouwd aan de hand van (wetenschappelijk) onderzoek, ervaringen, verhalen en beelden uit de praktijk. Naar verwachting wordt het document voor het eind van het jaar opgeleverd en vervolgens gedeeld met proeftuinen en regio's.

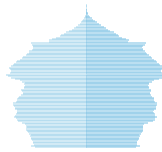
Stapsgewijs wordt de overgang gemaakt van beproeven en ontwikkelen in 11 proeftuinen, naar beproeven en ontwikkelen in alle regio's in het land.

2. Actielijn 2: Ontwikkelen kaders en instrumenten voor integraal systeem- en mensgericht werken

Doelgroep 0-100

In het programmaplan 2023-2026 is een definitie opgenomen van de doelgroep 0-100.⁹ Om deze doelgroep nader te concretiseren en analyseren tot welke gevolgen mogelijke keuzes hierin leiden, voert het CBS in opdracht van het programma een onderzoek uit. Begin oktober jl. zijn de eerste onderzoeksresultaten opgeleverd. Deze data bevat waardevolle informatie over meervoudige en complexe problematiek in gezinnen en/of huishoudens. Om de data goed te kunnen duiden is het nodig om deze te koppelen aan populatiedata over vormen van geweld en andere bestaande studies. De aankomende periode ligt daarop de focus. De onderzoeksresultaten worden begin 2024 verwacht. Aansluitend worden één of meerdere sessies met ketenpartners georganiseerd om de uitkomsten gezamenlijk te duiden.

gezamenlijk document te komen, worden proeftuinen en partners op korte termijn actief betrokken. Het streven is om begin 2024 een eerste conceptversie van het Handelingskader gereed te hebben. Een visie op samenwerken aan gezonde en veilige thuissituaties en een conceptkader voor een gezamenlijke integrale verklarende probleemanalyse maken hiervan onderdeel uit. In het voorjaar van 2024 wordt een plan opgeleverd voor de doorontwikkeling van het Handelingskader.

Om gemeenten ondertussen te blijven ondersteunen bij het werken aan veiligheid en duidelijke richting mee te geven, is zeer recent een update gemaakt van de Leidraad Werken aan Veiligheid – Leidraad voor gemeenten voor de opdracht – verstrekking aan lokale teams (voorheen kwaliteitskader Werken aan veiligheid voor lokale (wijk)teams en gemeenten). Begin december 2023 zal de VNG Commissie Zorg, Jeugd en Onderwijs deze leidraad naar verwachting vaststellen. Deze leidraad betreft nadrukkelijk een tussenstap omdat het de werkwijze binnen de huidige (wettelijke) kaders beschrijft. Voor verdere ontwikkeling van het Toekomstscenario zal op korte termijn opnieuw – als onderdeel van het Handelingskader – een aanpassing van de leidraad nodig zijn.

Handelingskader

Om integraal systeem- en mensgericht te werken aan gezonde en veilige thuissituaties, is het van belang om te werken volgens eenzelfde Handelingskader voor alle betrokken professionals. Vanuit het programma wordt gewerkt aan de contouren hiervan. Het Handelingskader moet bestaande (onderzoeks)methodieken, protocollen, handelingskaders, veiligheidsbeoordelingen, risicotaxaties, visies en instrumenten (zoveel mogelijk) vervangen. Om tot een gedragen en

Informatievoorziening

Met het project informatievoorziening (samenstel tussen informatie, applicaties, ict-infrastructuur en dienstverleningsprocessen) wordt invulling gegeven aan de informatiebehoefte

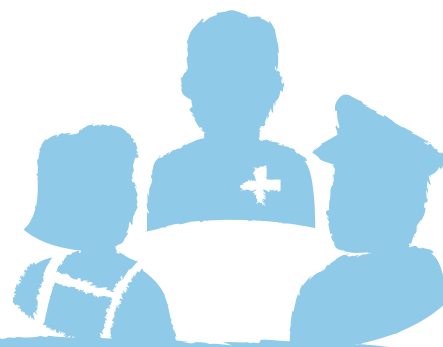
⁹ Kinderen, volwassenen, huishoudens en gezinnen waar sprake is van onveiligheid, waaronder ook ontwikkelingsbedreiging.

van de cliënt, professional en de verschillende betrokken organisaties. Dit najaar zijn vanuit het ministerie van JenV meerdere workshops met partners en het programmateam georganiseerd om te komen tot een informatievoorzieningskoers voor de aankomende jaren. In deze workshops werd onder andere stil gestaan bij de problemen, uitgangspunten en het perspectief vanuit de professional, cliënten en ervaringsdeskundigen. Daarnaast heeft het programmateam meerdere gesprekken gevoerd met verschillende proeftuinen en partners over het onderwerp informatievoorziening en hun visie op de strategie voor de komende jaren. Op basis hiervan wordt eind december 2023 een koersdocument informatievoorziening 2024 – 2026 opgeleverd. Daarnaast is het programma voornemens om begin 2024 met twee proeftuinen een pilot te starten op het gebied van informatievoorziening.

Het Handelingskader moet bestaande (onderzoeks)methodieken, protocollen, handelingskaders, veiligheidsbeoordelingen, risicotaxaties, visies en instrumenten (zoveel mogelijk) vervangen.

3. Actielijn 3: Inrichten regionale veiligheidsteams

Uitwerken varianten regionale veiligheidsteams

De grootste organisatorische verandering die volgt uit het Toekomstscenario is de totstandkoming van een RVT, waar expertise op het gebied van onveiligheid in een thuissituatie en ontwikkelingsbedreiging eenvoudig toegankelijk is. Hoe het RVT eruit moet komen te zien, is nu nog niet duidelijk. Er zijn verschillende varianten denkbaar wat betreft taken en bevoegdheden, ruimte voor lokale verschillen en de mate van onderscheid tussen generalistische en specialistische functies. Hiervoor zijn inmiddels meerdere denkrichtingen uitgewerkt. Deze denkrichtingen zijn besproken met partners, aan de hand waarvan de denkrichtingen zijn verrijkt.

In november jl. is een opdracht uitgezet bij een externe partij om te komen tot een:

- samenhangend pakket aan criteria in een afwegingskader, om daarmee de verschillende RVT-varianten te kunnen toetsen;
- overzicht van relevante organisatie-, rechts- en bestuursvormen voor een RVT;
- uitwerking van vijf RVT-varianten zodat deze getoetst kunnen worden aan het afwegingskader.

De resultaten hiervan worden voor de zomer van 2024 verwacht. Daarna zal een besluit worden voorgelegd aan de opdrachtgevers over welke variant nader verdiept zal worden in de tweede helft van 2024.

In januari 2024 wordt het advies verwacht van de Adviescommissie Rechtsbescherming en Rechtsstatelijkheid over a) de voorwaarden voor borging van voldoende rechtsbescherming in de hele keten van jeugdbescherming en jeugdhulp en b) de vraag hoe de onafhankelijke toets en het advies aan de rechter het best vormgegeven kunnen worden.¹⁰ Dit advies wordt betrokken bij het te nemen besluit in de tweede helft van 2024. Er wordt dit

jaar een projectgroep geformeerd met partners en proeftuinen om dit project te volgen en richting te geven.

In de tweede helft van 2024 wordt een besluit genomen over een voorkeursvariant van het RVT.

¹⁰ De Adviescommissie is opgericht in opdracht van de minister voor Rechtsbescherming, de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport en de VNG.

4. Actielijn 4: Ontwikkelen passende juridische kaders

Toepassen, verruimen en vernieuwen wet- en regelgeving

De bestaande wet- en regelgeving is onvoldoende toegesneden op de realisatie van het Toekomstscenario. Hoe het eindbeeld er exact zal gaan uitzien, is op dit moment nog niet duidelijk. Diverse werkwijzen worden immers nog ontwikkeld en beproefd. Het programma heeft proeftuinen ondersteund om binnen de bestaande kaders zoveel mogelijk te kunnen beproeven en blijft dat doen. In oktober 2023 is een opdracht uitgezet bij een advocatenkantoor om te onderzoeken of er binnen de huidige wet- en regelgeving een tijdelijke juridische entiteit kan worden gecreëerd voor de proeftuinen. Een tussenproduct is opgeleverd met antwoorden op vragen van een tweetal proeftuinen. Het eindproduct wordt naar verwachting in het voorjaar van 2024 opgeleverd. Op basis van de bevindingen die binnen de proeftuinen worden opgedaan, de uitwerkingen binnen actielijn 3 en het advies van Adviescommissie Rechtsbescherming en Rechtsstatelijkheid, zullen in 2024 beleidskeuzes gemaakt moeten worden. Op basis daarvan zal worden bepaald welke aanpassing dan wel vernieuwing van wet- en regelgeving nodig is. Het programma ondersteunt de opdrachtgevers om de beleidskeuzes te kunnen maken. Afgestevend wordt op oplevering van een projectplan Ontwikkelen passende juridische kaders eind maart 2024.

Rechtsbescherming en rechtspositie kinderen, gezinnen en huishoudens

Vanuit de proeftuinen wordt verder invulling gegeven aan kaders voor rechtsbescherming. Het gaat daarbij onder andere om een grondhouding en bejegening van gezinsleden en huishoudens die is gebaseerd op gelijkwaardigheid, verbinding maken, aansluiten bij het verhaal van het kind, gezin of huishouden en hun krachten en uitleg over procesgang en rechten en plichten, om zo bij te dragen aan de gewenste veiligheid. Ter ondersteuning van proeftuinen is vanuit het programma gewerkt aan twee producten:

- Handreiking Toestemming van ouders en kinderen voor de

proeftuinen;

- Analyse Klachtenafhandeling voor proeftuinen.

Eind 2023 worden beide producten opgeleverd en verspreid onder de proeftuinen.

Met betrokkenheid van het programma loopt vanuit het ministerie van JenV een traject rechtsbescherming waarin op basis van de Evaluatie kinderbeschermingsmaatregelen wordt bekeken welke aanpassingen in de kinderbeschermingsmaatregelen nodig zijn. Daarnaast loopt binnen het ministerie van VWS een traject over het verbeteren van de informatiepositie van ouders en kinderen binnen het vrijwillig en gedwongen kader. Een aantal proeftuinen is hierbij betrokken. Mede op basis van het advies van de Adviescommissie Rechtsbescherming en Rechtsstatelijkheid en bevindingen in de proeftuinen, zal bekeken worden wat dit betekent voor een goede borging van de rechtsbescherming in het Toekomstscenario. Naar verwachting wordt het projectplan ten aanzien van rechtsbescherming eind maart 2024 opgeleverd.

Juridische systeemgerichte interventies

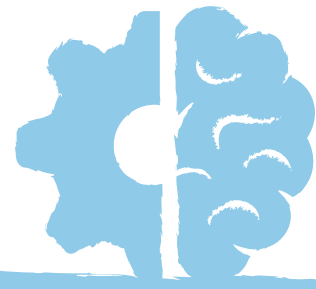
Bij grote zorgen over de veiligheid binnen een gezin of huishouden, kan de inzet van een gedwongen maatregel worden overwogen. Hiervoor zijn bestuurs-, straf- of civielrechtelijke interventies in te zetten, elk met een eigen wettelijk kader en met verschillende rechters die hierover beslissen. Streven vanuit het programma is dat de inzet van juridische interventies - beter dan nu het geval is - bijdraagt aan een systeemgerichte aanpak. Kennis over bestaande juridische interventies wordt in kaart gebracht. Op basis daarvan wordt verkend of, en zo ja op welke wijze, kennis over 'elkaars' interventies kan leiden tot een meer systeemgerichte inzet hiervan. Waar nodig vindt (door)ontwikkeling plaats van bestaande en nieuwe juridische interventies. Op dit moment wordt ook gewerkt aan een projectplan waarin wordt opgenomen hoe het programma een paradigmashift op systeemgerichte juridische interventies wil realiseren.

Tevens is de Handreiking Bestaande en juridische systeemgerichte interventies in ontwikkeling. Deze handreiking is bedoeld voor proeftuinen en regio's ten behoeve van het integraal systeem- en mensgericht werken. Een eerste versie wordt in het eerste kwartaal van 2024 opgeleverd, inclusief routekaart. Daarnaast legt het programma de verbinding met het netwerk straf en zorg om de samenwerking tussen gemeenten, regionale en lokale zorgpartners, Veilig Thuis, politie, Raad voor de Kinderbescherming, Reclassering en Openbaar Ministerie door te ontwikkelen.

Het programma ondersteunt de opdrachtgevers om beleidskeuzes te kunnen maken over het aanpassen en vernieuwen van wet- en regelgeving.

5. Overkoepelende projecten

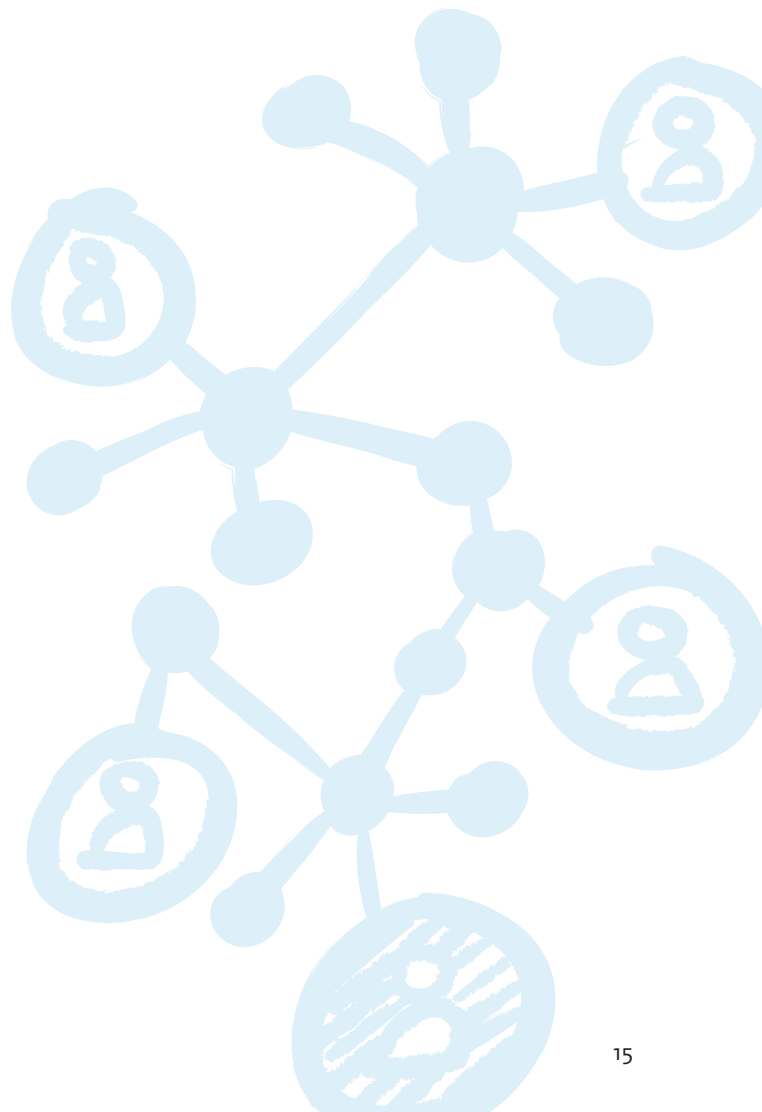
Kennis- en leerinfrastructuur

Het Athena Instituut van de VU heeft de opdracht gekregen om kwartier te maken voor een op te zetten kennis- en leerinfrastructuur. Bedoeling is dat bestaande kennis bij elkaar wordt gebracht en de juiste nieuwe kennis wordt ontwikkeld, zodat het programma en de praktijk worden ondersteund en bestuurlijke besluitvorming kan worden voorbereid. Ook moet een kennis- en leerinfrastructuur lerend vermogen realiseren op alle niveaus. De kwartiermakersfase loopt tot eind januari 2024. Op dit moment wordt met tal van stakeholders gesproken om tot een gezamenlijke visie op de kennis- en leerinfrastructuur te komen. Tevens is een verbinding gelegd met Kwaliteit en Blijvend Leren van de Hervormingsagenda Jeugd, omdat vanuit daar een soortgelijke kennis- en leerinfrastructuur wordt opgezet. Er vindt ook afstemming plaats met de kennisinfrastructuur rond huiselijk geweld en kindermishandeling opgezet door het Centrum van Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV), Nederlands Jeugdinstituut (NJI) en Movisie. Eind januari 2024 wordt een concreet en gedragen plan van aanpak opgeleverd. Begin 2024 zal worden gezien hoe de kennis- en leerinfrastructuur zal worden vormgegeven.

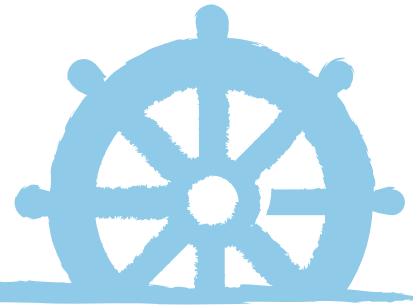
Communicatie

De focus van communicatie door het programma ligt op het delen van ervaringen in de proeftuinen en regio's. Afgelopen half jaar is veel live interactie opgezocht, bijvoorbeeld met projectleiders en medewerkers in proeftuinen en regio's. Er zijn diverse bijeenkomsten georganiseerd, waaronder 'De dag van de praktijk' op 3 juli jl. waar ruim 300 professionals, betrokken managers, beleidsmakers, projectleiders, ervaringsdeskundigen en bestuurders bij elkaar kwamen en in gesprek gingen. Daarnaast is een aantal werkbezoeken van bewindspersonen en bestuurders aan proeftuinen georganiseerd. Er staan de komende maanden nog twee werkbezoeken op de planning. Om communicatie effectiever in te zetten, wordt op dit moment gewerkt aan een nieuwe communicatiestrategie. Deze strategie is eind januari 2024 gereed.

Op dit moment wordt met tal van stakeholders gesproken om tot een gezamenlijke visie op de kennis- en leerinfrastructuur te komen.

6. Governance

Programmaplan

Het programmaplan 2023-2026 is op 12 juli jl. bestuurlijk vastgesteld. Dit plan vormt de basis voor de inzet vanuit het programma de komende jaren en is te downloaden op de programmawebste.¹¹

Partnerbetrokkenheid

De partnerbetrokkenheid bij het programma wordt geïntensiverd. Partners, waaronder de Associatie Wijkteams, gecertificeerde instellingen, Landelijk Netwerk Veilig Thuis, de Raad voor de Kinderbescherming, gemeenten, politie, Openbaar Ministerie en de Nederlandse GGZ, worden de komende periode betrokken bij de uitvoering van diverse projecten. Er zijn nog extra stappen nodig om de onderlinge samenwerking te verbeteren. Hierop is de inzet vanuit het programma gericht.

Ervaringsdeskundigheid

De ervaringsdeskundigen van het programma geven gevraagd en ongevraagd advies en dragen bij aan de communicatie van het programma. Zij zijn betrokken binnen alle actielijnen.

Building a community

Het plan van aanpak is gereed voor de opbouw van een community van ervaringsdeskundigen. Er heeft in oktober 2023 een startup bijeenkomst plaatsgevonden met mensen die ervaringen hebben binnen de (jeugd)hulpverlening, toeslagen-affaire, huiselijk geweld, etc. In november 2023 heeft de kick-off voor de bredere community plaatsgevonden. Een communitybuilder biedt hierbij ondersteuning. Per 2024 vindt minimaal vier keer per jaar een themabijeenkomst plaats voor ervaringsdeskundigen.

Ervaringsdeskundigheid in proeftuinen en regio's

Nog niet alle proeftuinen en regio's werken met ervaringsdeskundigen. Er zijn vragenlijsten in ontwikkeling om daarmee proeftuinen en regio's te stimuleren om na te denken over de inzet hiervan. Waar hier al wel sprake van is, wordt geïnventariseerd hoe ervaringsdeskundigheid het beste kan worden ingezet en meerwaarde heeft. Bedoeling is dat er landelijk

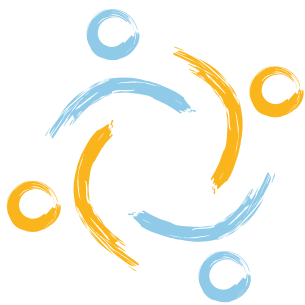
inzicht komt in werkzame bestanddelen en ervaringen en werkwijzen tussen proeftuinen en regio's gedeeld worden. Het team ervaringsdeskundigen zal per regio een advies uitbrengen over hoe te werken met ervaringsdeskundigheid.

Systeemwereld en leefwereld kinderen en gezinnen verbinden

Op 28 november jl. heeft een meet up plaatsgevonden om de systeemwereld beter aan te laten sluiten op de leefwereld van kinderen, jongeren en volwassenen. Hier werden inzichten geboden en verschillende achtergronden en perspectieven invoelbaar en bespreekbaar gemaakt. De aanwezigen zijn met elkaar in gesprek gegaan over de inzet van ervaringsdeskundigen op de volgende thema's: wetgeving, onderzoek, casuïstiek, voorlichting, beleid en onderzoek.

De partnerbetrokkenheid bij het programma wordt geïntensiveerd.

¹¹ Programmaplan Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming 2023 - 2026 | Publicatie | voor Jeugd & Gezin (voordejeugdenhetgezin.nl).

Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming

Gezinsgericht - Rechtsbeschermend en Transparant - Eenvoudig - Lerend

Toekomstscenario
kind- en gezinsbescherming

Meer informatie:

E-mail: info@toekomstkindengezin.nl

www.voordejeugdenhetgezin.nl/toekomstscenario-kind-en-gezinsbescherming

Dit is een uitgave van

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Ministerie van Justitie en Veiligheid

November 2023

Voortgangsrapportage Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming